

ԳԵՎՈՐԳ ԶԱՅՈՒԿՅԱՆ

Հայագիտությունը ծանր կորուստ կրեց: Վախճանվեց գիտության մեծ երախտավոր, համաշխարհային ճանաչում ունեցող լեզվաբան, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի տնօրեն Գևորգ Բեգլարի Զահուկյանը:

Գ. Բ. Զահուկյանը ծնվել է 1920 թ. ապրիլի 1-ին, Կալինինոյի շրջանի Շահնազար (այժմ՝ Տաշիրի շրջանի Մեծավան) գյուղում: 1937-ին ավարտել է Երևանի Շահումյանի անվան միջնակարգ դպրոցը, իսկ 1941-ին՝ Երևանի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետը: 1942–1943 թթ. ծառայել է խորհրդային բանակում: 1945-ից մինչև իր կյանքի վերջը դասախոսել է պետական համալսարանում դասավանդելով ժամանակակից հայոց լեզու, գրաբար, լատիներեն, լեզվաբանություն, պատմություն, համեմատական քերականություն, ընդհանուր լեզվաբանություն և այլ առարկաներ:

1947-ին պաշապանել է թեկնածուական, 1955-ին՝ դոկտորական ատենախոսություններ: 1958-ին ստացել է պրոֆեսորի կոչում, 1968-ին ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, 1974-ին՝ ակադեմիկոս:

Ականավոր հայագետի գիտական գործունեության մեջ կարևոր փուլ է սկսվել 1962-ից, երբ նա նշանակվել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի տնօրեն: Գերազանցապես Գ. Զահուկյանի ավելի քան քառասնամյա գիտակազմակերպչական գործունեությամբ են պայմանավորված լեզվի ինստիտուտի և ընդհանրապես հայ լեզվաբանության շատ ու շատ նվաճումներ:

Գ. Զահուկյանն այն բացառիկ գիտնականներից է, որի գիտական հետազոտությունների շրջանակը արտակարգ լայն է և ընդգրկում: Չկա հայերենագիտության մի բնագավառ, որտեղ նա ասած չլինի իր ծանրակշիռ և ուղենշային խոսքը: Նա հայերենի համեմատական քերականության և հայոց լեզվի պատմության ամենաճանաչված մասնագետն է: «Հին հայերենի հոլովման սիստեմը և նրա ծագումը» (1959), «Ակնարկներ հայոց

լեզվի նախագրային շրջանի պատմություն» (1967, ռուսերեն), «Հայոց լեզվի համեմատական քերականություն» (1982, ռուսերեն), «Հայոց լեզվի պատմություն. նախագրային շրջան» (1987, արժանացել է ՀՀ պետական մրցանակի) և մի շարք այլ աշխատություններում ու տասնյակ հոդվածներում Գ. Զահուկյանն իրեն հատուկ գիտական խորաթափանցությամբ քննել և լուծել է հայոց լեզվի պատմության ու համեմատական ուսումնասիրության, հայերենի պատմության շրջանաբաժանման ու ընդհանրապես Հնդեվրոպաբանությանն առնչվող բազմաթիվ կարևոր հիմնահարցեր:

Հայ բարբառագիտության բնագավառում շրջադարձային եղավ Գ. Զահուկյանի «Հայ բարբառագիտության ներածություն» (1972) աշխատությունը, որը, հանրագումարելով այդ ասպարեզի նախորդ նվաճումները, սկզբունքորեն նոր ուղի է բացում հայ բարբառների դասակարգման և բարբառագիտական ուսումնասիրությունների հետագա ծավալման համար:

Գ. Զահուկյանի գիտական ստեղծագործության մեջ հատուկ տեղ է գրավում արդի հայերենի ուսումնասիրությունը: «Հայոց լեզվի զարգացումը և կառուցվածքը» (1969), «Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքներ» (1974), «Ժամանակակից հայերենի իմաստաբանություն և բառակազմություն» (1989) և այլ մենագրություններում Գ. Զահուկյանն առաջ է քաշել լեզվաբանական նկարագրության նոր՝ լեզվի բովանդակության և արտահայտության պլանների հարաբերակցված քննության սկզբունքը, որի մշակումն ու կիրառությունը լեզվաբանական գիտության մեջ կապվում է իր անվան հետ: Այս կարգի հետազոտությունները մեծապես պայմանավորում են Գ. Զահուկյանի ձեռք բերած վիթխարի նվաճումները նաև տեսական լեզվաբանության բնագավառում: «Լեզվաբանության պատմություն» (հ. 1, 1961, հ. 2, 1962), «Ընդհանուր և հայկական լեզվաբանություն» (1978) և այլ աշխատություններում քննարկված տեսական գաղափարները հանգեցնում են Գ. Զահուկյանի կողմից մշակված համընդհանուր լեզվաբանական կազմադրի ամբողջական նկարագրությանը, որը հեղինակն իր կյանքի գործն էր համարում և, բարեբախտաբար, հասցրեց ավարտել և համաշխարհային գիտական հանրությանը ներկայացնել «Համընդհանուր լեզվաբանական տեսություն» ծանրակշիռ աշխատությունը՝ ռուսերեն և անգլերեն: Ցավոք, մեծ գիտնականը չհասցրեց ամբողջացնել իր ևս մի հիմնարար աշխատություն՝ հայերենի նոր ստուգաբանական բառարանը:

Գ. Զահուկյանի գիտական, կազմակերպչական և մանկավարժական բեղմնավոր գործունեությունը գնահատվել է ըստ արժանվույն: Նա գիտության վաստակավոր գործիչ էր, ՀԽՍՀ պետական մրցանակի դափնեկիր, պարգևատրվել է «Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոց» և բազմաթիվ այլ շքանշաններով ու մեդալներով:

Գ. Զահուկյանի պատկառելի գիտական ժառանգությունն ապահովել է նրա մշտական ներկայությունը գիտության մեծերի շարքում: Մեծ գիտնականի լուսավոր և առինքնող մարդկային կերպարը անջնջելի կմնա

ներան ճանաչողների, հարյուրավոր սաների և ապագա սերունդների սրտերում:

ՀՀ ԳԱԱ, նախագահություն
Կրթության և գիտության նախարարություն
Երևանի պետական համալսարան
ՀՀ ԳԱԱ հումանիտար գիտությունների բաժանմունք
ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտ

ԽՈՍՔ ՅԻՇԱՏԱԿԻ

Մեծ գիտնականների ու գործիչների երկրային կյանքի ավարտն առիթ է դառնում մեկ անգամ ևս անդրադառնալու նրանց կյանքին ու գործունեությանը, հանրագումարի բերելու և գնահատելու նրանց անցած ճանապարհը: Գեորգ Ջահուկյանը հայագիտության այն երախտավորներից է, որոնց գիտական վաստակը տարիների հետ չի խամբելու, այլ ավելի է ծավալվելու, բյուրեղանալու և արժեքավորվելու:

Գեորգ Ջահուկյանի կյանքը հարուստ է արտաքին փաստերով և իրադարձություններով, բայց այն օրինակ է ներքին լարված ու հարատև աշխատանքի, անշեղ ու վերլուծաց կատարելագործման, նվիրումի ու ինքնահաստատման և որպես այդ ամենի արդյունք՝ գնահատանքի ու ճանաչման: Եվ զարմանալի չէ, որ իր բազմաբեղուն կյանքի ընթացքում նա վաստակել է գիտական աստիճաններ ու կոչումներ, վարել է պաշտոններ, ստացել է շքանշաններ ու պարգևներ, վայելել իր աշակերտների ու գործընկերների անկեղծ հիացմունքն ու սերը: Գ. Ջահուկյանն այն բացառիկ հետազոտողներից է, որոնց գիտական ուսումնասիրությունների ոլորտը աչքի է ընկնում արտակարգ լայնություններ ու խորություններ: Հայագիտության բոլոր ճյուղերում, ընդհանուր լեզվաբանության և լեզուների համեմատական քննության բնագավառներում նա հանդես է եկել հիմնարար աշխատություններով, որոնք դարձել են ուղենիշ ու ելակետ հայ լեզվաբանների ներկա ու հաջորդ սերունդների համար: Նրա գիտական աշխատանքների սոսկ թվարկումն իսկ անհնար է այս փոքրիկ խոսքում, բայց չի կարելի չնշել, որ գիտնականին հետաքրքրող բոլոր հարցերում նա ասել է իր նոր խոսքը, նշել նոր ուղիներ, կիրառել նոր մեթոդներ:

Կուզենայի հիշատակել լեզվաբանության տարբեր բնագավառներում Ջահուկյանի բերած նորությունների թեկուզ մի փոքր մասը միայն: Հայոց լեզվի պատմության բնագավառում նա մշակել է հայերենի պատմական զարգացման գիտական շրջանաբաժանումը, որն այսօր ընդունված է բոլոր հայագետների կողմից առանց բացառության: Գրել է հայերենի նախադրային շրջանի լիակատար ծավալուն պատմությունը՝ սկսած հնդեվրոպական նախալեզվից մինչև գրի առնվելու պահը, առաջին անգամ հայերենի նկատմամբ կիրառել է լեզվաժամանակագրության մեթոդը, մանրամասն քննարկել ու գնահատել աշխարհաբարի զարգացման ընթացքի վերաբերյալ եղած տեսությունները: